

KU LEUVEN

Juf, wat is dat eigenlijk, “boos” zijn?

Over de complexe relatie tussen taal, cultuur en emotie
en de rol van scholen in het ondersteunen van emotionele
competenties

LOWAN PO Studiedagen, 25-26 maart 2025, Nieuwegein

dr. Graziela Dekeyser, KU Leuven

Met steun van

Ik weet niet wat “trots” is in het Turks. Mijn ouders zeggen nooit dat ze trots op mij zijn. Ze zeggen dat ze van me houden.

– Ayten, 11 jaar

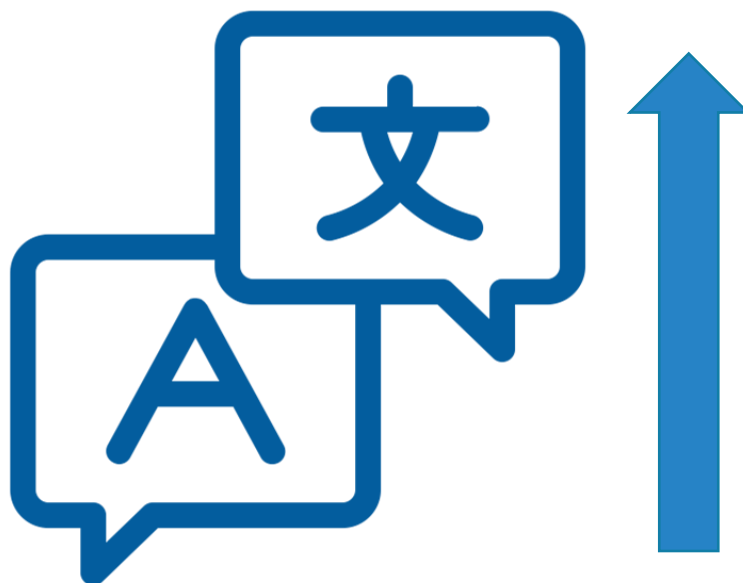
Bron: Dekeyser, (2020)

WAAROM aandacht besteden aan
emotionele competenties van
meertalige (nieuwkomer) kinderen?

Waarom focus op meertaligheid?

31% van de
pasegeborenen
(Agentschap Opgroeien, 2024)

26% van de
basisschoolleerlingen
(Departement Onderwijs, 2023)

In grote steden: percentages x2

Waarom focus op emotionele competentie?

Algemene literatuur: emotionele competentie (EC) refereert naar....

*“The ability to purposefully and fully experience and **express** a variety of emotions, **regulate** emotional expressiveness and experience when necessary, and **understand** the emotions of self and others”* (Denham, 2019, p. 493)

Waarom focus op emotionele competentie?

EC is geassocieerd met (Bardack & Widen, 2019; Denham, 2019; Pons & Harris, 2019):

Meer positieve emoties

Psychosociaal
welzijn

Korter en minder
negatieve emoties

Prestaties

Schooluitkomsten

Thuisvoelen op school

Waarom focus op emotionele competentie?

EC *matters* voor leraren en leerlingen: curriculum bestaat uit...

Minimumdoelen/
Leerplandoelen

SEL
programma's

EN

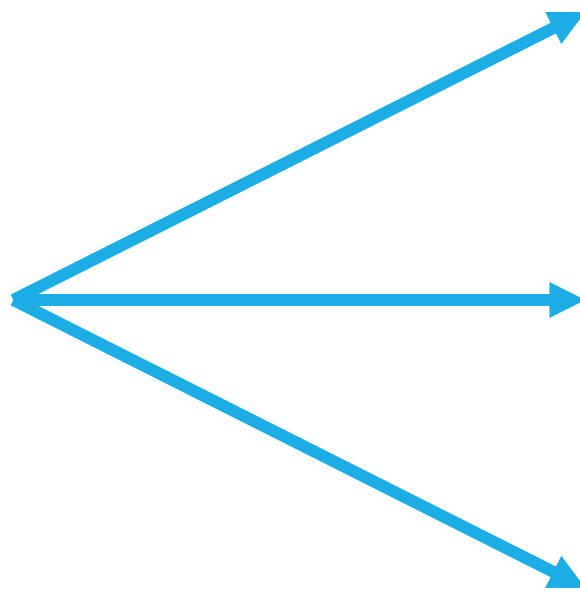
Verwachtingen

Interacties

MAAR...

Belangrijke “gaps” in de literatuur....

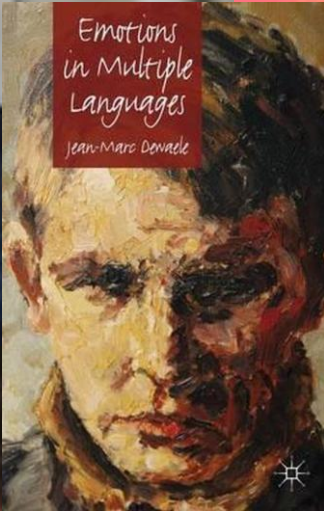
EN....

Wat is de rol van **scholen** in deze relatie?

WAT weten we op basis van de literatuur?

—

Navigeren tussen meerdere talen

Taal en emoties: beste vrienden

Taalvaardigheid ↑ = EC ↑

(Beck et al., 2012; Streubel et al., 2021, Fujiki et al., 2008)

MAAR taal(vaardigheid) van meertaligen is veel complexer!:

Niet elke meertaligheid is hetzelfde

Complementariteitsprincipe (Grosjean, 2010)

Algemene taalvaardigheid
VS
Emotionele taalvaardigheid

Niet elke meertaligheid is hetzelfde

Emotionaliteit van talen

(Caldwell-Harris, 2014; Dewaele, 2016; Dewaele, 2017)

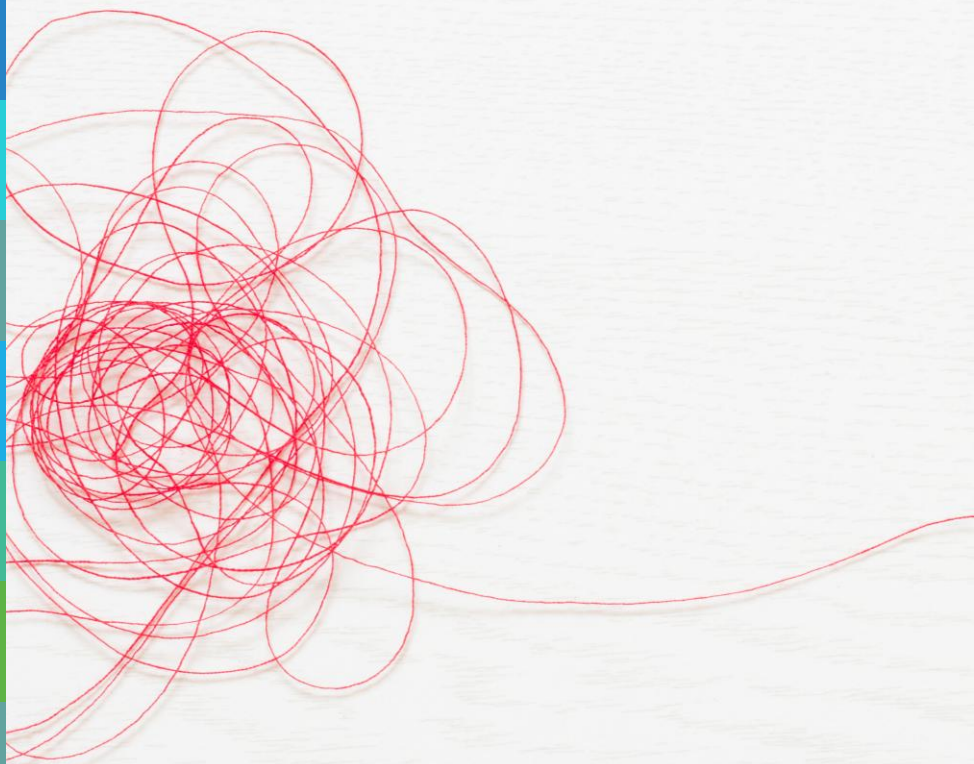
“Juf, Marokkaans is voor te spelen. Nederlands, dan meen ik het echt. Nederlands is een serieuze taal.”

Bron: Dekeyser, G. (2020).

&

Emotionele taalvoorkeuren

(Dekeyser & Agirdag, 2019)

— Navigeren tussen meerdere culturen

Navigeren tussen emotieculturen

Assumptie: het bestaan van één universele basisemoties

(Barrett, 2017; De Leersnyder, et al., 2021; Mesquita, 2022)

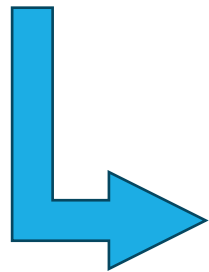
Navigeren tussen emotieculturen

“Culture influences the ways in which emotional competence is defined and this influences the ways in which individuals experience and express emotions”

(Friedlemeier et al., 2012)

Navigeren tussen emotieculturen

Emoties weerspiegelen “cultural models of self and relating” (De Leersnyder et al, 2021)

Availability

(Barrett, 2017;
Mesquita, 2022)

“Spasta” “Kapsoura” “Gezellig”

Prevalentie

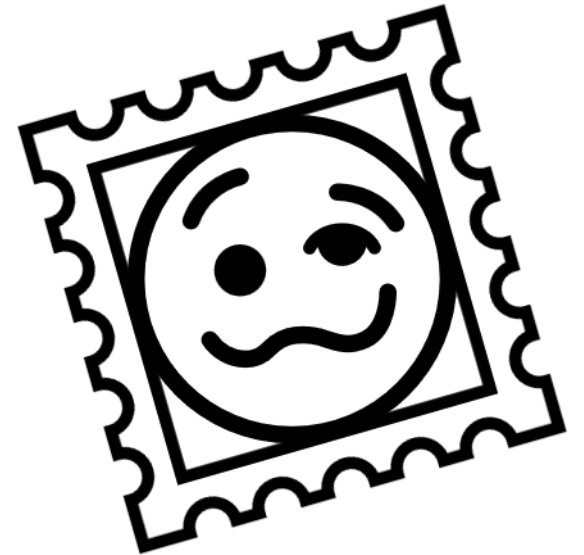
(Mesquita et al.,
2017; Mesquita, et al.,
2016)

Trots versus Schaamte versus Angst

Inhoud

(Boiger et al., 2016;
Boiger et al., 2018)

Turks “boos” versus Vlaams “boos”

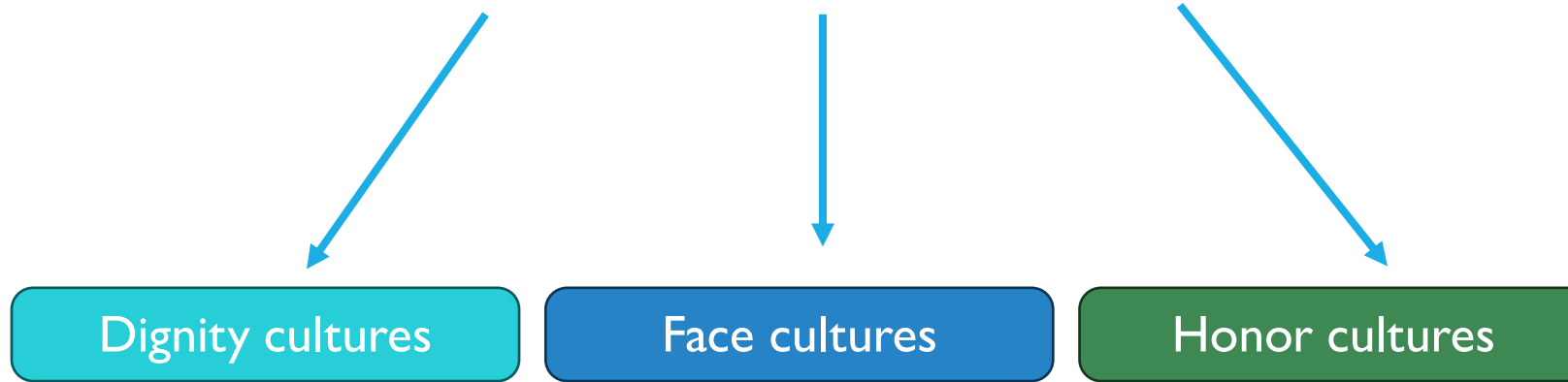
Navigeren tussen emotieculturen

Emoties weerspiegelen “cultural models of self and relating” (De Leersnyder et al, 2021)

Trots is niet altijd een positieve emotie

Schaamte is niet altijd een negatieve emotie

Welzijn is hoger naargelang je meer emoties ervaart die “fitten” met cultureel model

(Aslani et al, 2016; Karandashev, 2020; Leung & Cohen, 2011)

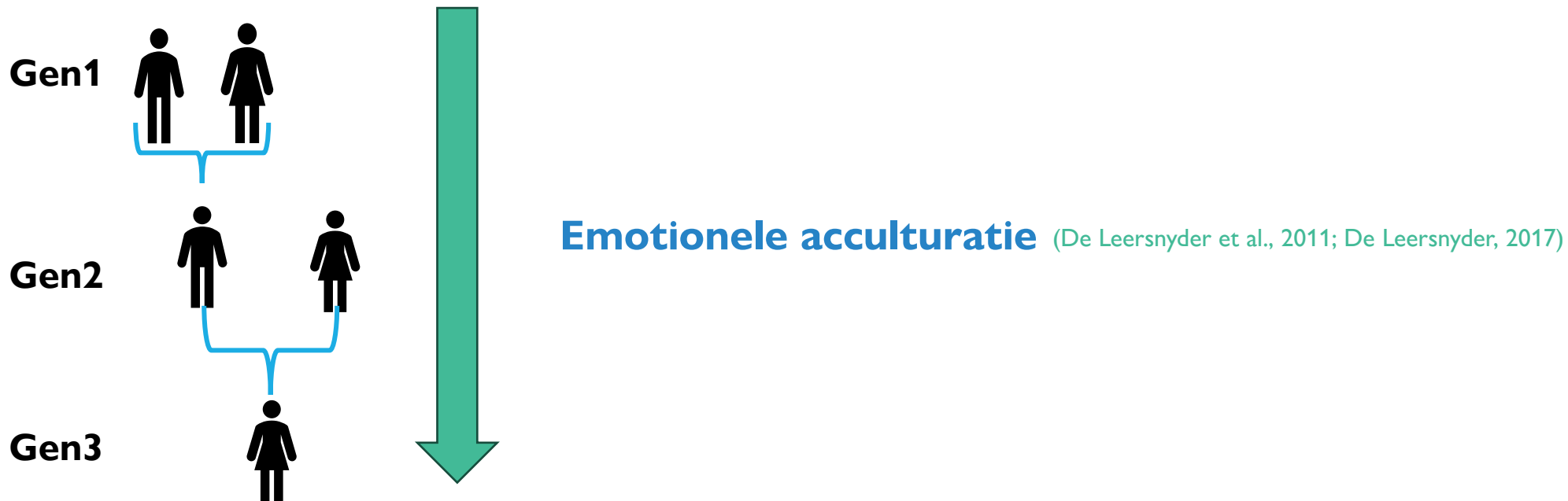
Meertalige kinderen: tussen emotieculturen en -talen

Door de verwevenheid tussen taal, cultuur en emoties, ligt het voor meertalige kinderen niet altijd zo voor de hand:

1. Om emotieconcepten van de ene naar andere taal te vertalen (vanwege beschikbaarheid)
2. Om gelijkaardige emotie te vertalen met verschillende conceptuele inhoud

Meertalige kinderen: tussen emotieculturen en -talen

Bovendien: verschillende tijdsgereleerde processen spelen mee

Meertalige kinderen: tussen emotieculturen en -talen

Bovendien: verschillende tijdsgerelateerde processen spelen mee

De emotionele werelden van meertalige leerlingen zijn dus gelaagd, complex en niet voor de hand liggend.

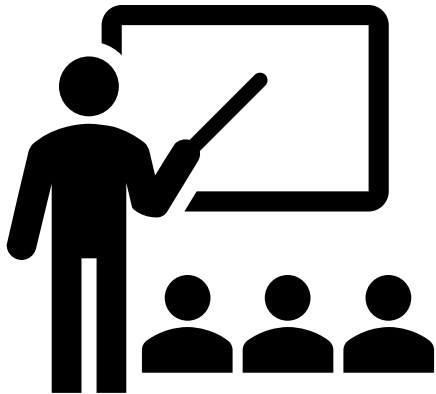
SO WHAT?

Waarom is deze informatie relevant voor scholen?

De school als niet- neutrale socialisatiecontext

De rol van scholen in emotiesocialisatie

Emotionele
expressiviteit

Trots wegens goede toets leerling

Reacties op
emoties

Verdriet van leerling benoemen en
troosten

Directe
instructie

Klasgesprek over “boos” zijn

MAAR... weinig diverse leraarskamer

< 1%

< 4%

Bron: Agirdag (2020)

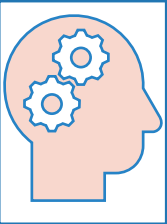
Emotionele leefwereld
van leerlingen is niet
noodzakelijk dezelfde als
die van de leraar.

De school is geen “neutrale” emotiecontext

Een Vlaamse juf vraagt aan Achmed, een jongen van Turkse origine: ‘Heb jij die rotzooi in de bibliotheek gemaakt?’ Achmed zegt: ‘Nee’, maar hij kijkt naar de grond en lijkt heel beschaamd. Die juf denkt: ‘Zie je wel, hij schaamt zich, hij zal het wel gedaan hebben.’ Voor Achmed betekent die uiting van schaamte echter iets heel anders dan wat de juf eruit opmaakt. Achmed schaamt zich niet zozeer omdat hij iets verkeerd heeft gedaan. Hij schaamt zich omdat de juf dat idee over hem heeft. In onze cultuur betekent schaamte dat je je kleiner opstelt t.o.v. de ander, maar in Achmed’s cultuur is schaamte vertonen een vorm van respect betuigen.

Aangepast overgenomen uit Mesquita, B. (2022). *Between Us: How Culture Creates Emotions*, W.W. Norton & Company.

MINE

Mental

Gevoelens zijn belangrijk

INside

Nadruk op het *individu*

Essence

Van binnen naar buiten:
emotie zoekt
expressie

Opmerking. Aangepast overgenomen van *Between Us. How Culture Creates Emotions* (p.51) door B. Mesquita, 2022, W. W. Norton & Company.

MAAR

Bron: Uchida, Y., Townsend, S. S. M., Rose Markus, H., & Bergsieker, H. B. (2009). Emotions as Within or Between People? Cultural Variation in Lay Theories of Emotion Expression and Inference. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 35(11), 1427-1439.

OURS

Interne gevoelens zijn maar één manier om aan “emoties te doen”

OUTside

Focus op het sociale

Relational

Handelingen zijn belangrijk

Situated

Van buiten naar binnen:
emotionele handelingen
ontmoeten sociale normen

Niet in elke cultuur is “je emoties uiten” positief gecorreleerd met welzijn

Intensiteit van de eigen emoties is niet overal ter wereld een relevant concept

Belang van attitude, houding,...

Voorbij “cultural humility” (not knowing) (Danso, 2016)

Naar...

Culturally informed “not knowing”

(De Leersnyder, 2018; Mesquita, 2022)

Belang van beleid

Leraren oefenen hun job uit in een specifieke context...

Verschillende modellen om om te gaan met etnisch-culturele diversiteit op school... (Celeste et al, 2019; Konings et al, 2023)

Manieren om met diversiteit om te gaan op school

DEFICIT

Assimilatie

Het is het beste voor
leerlingen als men
zich zo snel mogelijk
aanpast

“We spreken enkel
Nederlands op school.”

Manieren om met diversiteit om te gaan op school

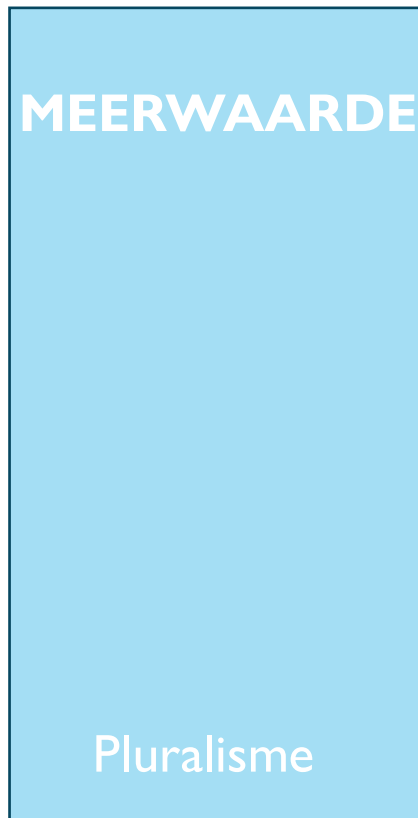
NEUTRAAL

Kleurenblind

Socio-culturele achtergronden van mensen spelen geen rol (want iedereen is uniek en gelijk),

We letten niet op de taal die leerlingen spreken.

Manieren om met diversiteit om te gaan op school

Leerlingen mogen elkaar helpen in hun thuishalen

Manieren om met diversiteit om te gaan op school

SO

VISIE: wat denken we over diversiteit?

DEFICIT

Assimilatie

NEUTRAAL

Kleurenblindheid

MEERWAARDE

Pluralisme

WHAT?

BELEID: wat denken we over diversiteit?

Diversiteitsbeleid en school belonging

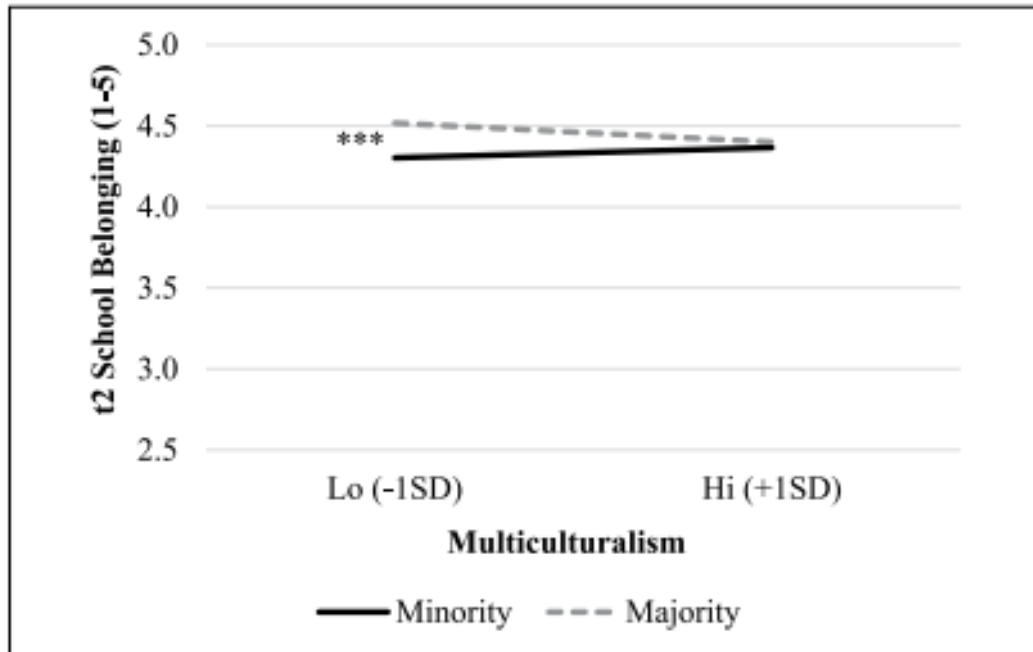

Figure 2. Cross-level interaction effect of ethnic minority status with school diversity policies of multiculturalism on Time 2 school belonging. Significant slopes are indicated by *** $p < .001$.

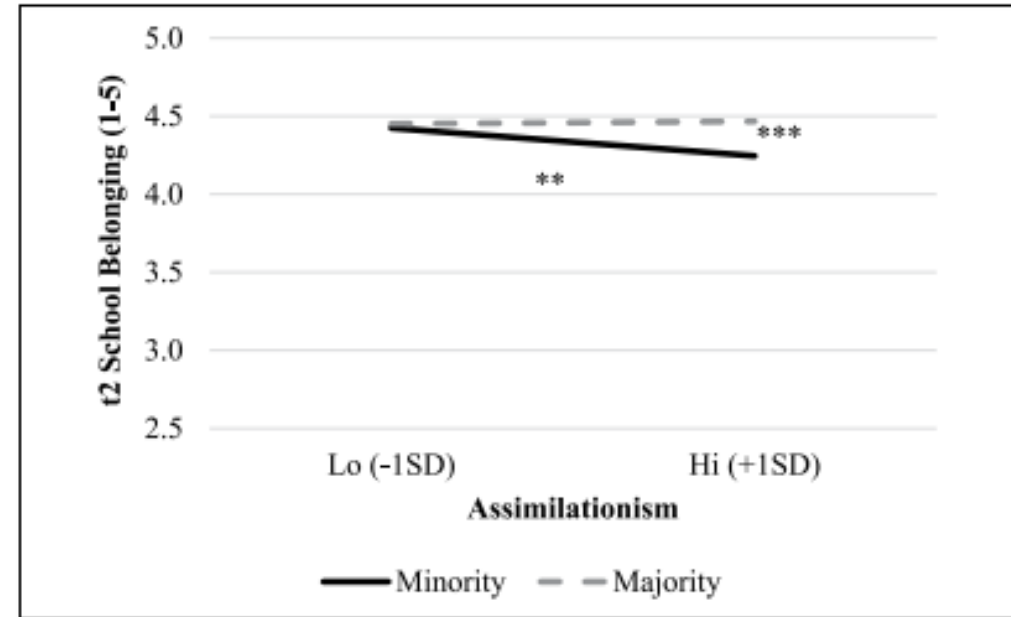

Figure 3. Cross-level interaction effect of ethnic minority status with school diversity policies of assimilationism on Time 2 school belonging. Significant slopes are indicated by ** $p < .01$. *** $p < .001$.

Diversiteitsbeleid, belonging en prestaties

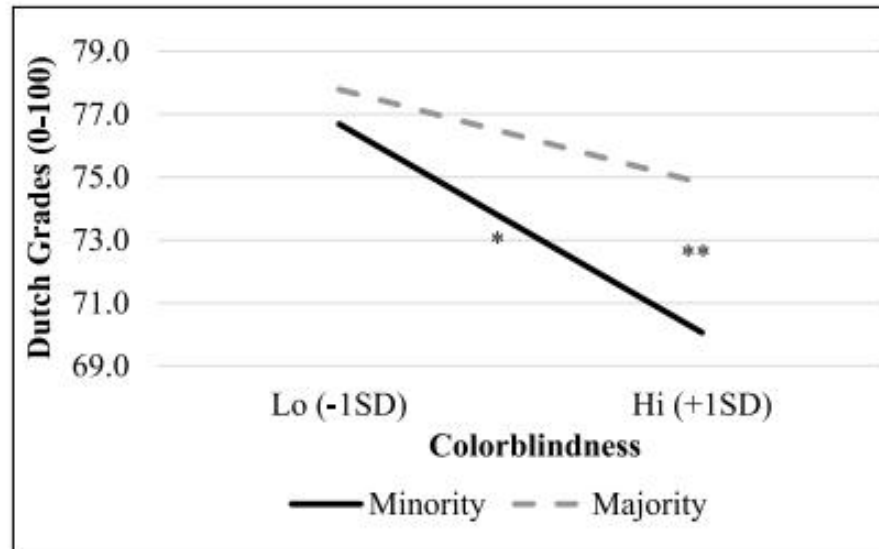
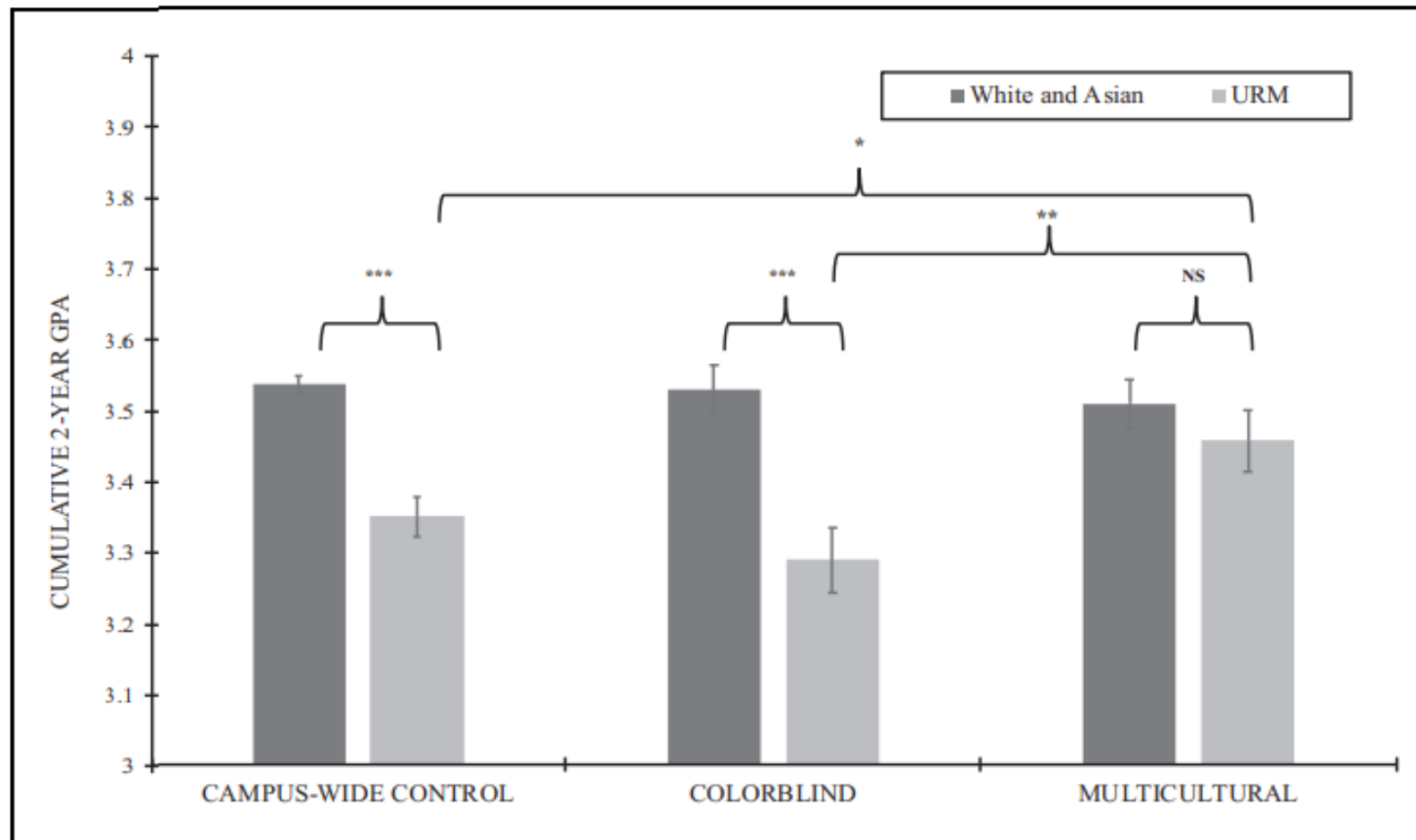

Figure 4. Cross-level interaction effect of ethnic minority status with school diversity policies of colorblindness on Time 2 Dutch grades ($B = 1.88$ $SE = 1.14$, $p = .097$, $95\% CI = [-0.344, 4.110]$). Note. CI = confidence interval. Significant slopes are indicated by * $p < .05$. ** $p < .01$.

Diversiteitsbeleid, belonging en prestaties

Bron: Birnbaum, H. J., et al. (2020).
"A Diversity Ideology Intervention:
Multiculturalism Reduces the Racial
Achievement Gap." [Social
Psychological and Personality Science](#)
12(5): 751-759.

Diversiteitsbeleid, belonging en prestaties

Diversiteitsbeleid en uitkomsten

Pluralisme

Assimilatie

Kleurenblind

En leg dat nu eens uit...

Assimilatie = wie je bent,
moet je veranderen

- Negatieve impact op thuisvoelen
- Activeren van stereotypen
- Lage verwachtingen (deficit denken)

Kleurenblind = wie je in
essentie bent, doet er niet
toe

- Negatieve impact thuisvoelen
- Falen = individueel probleem
- Moeilijk om impliciete bias te bespreken

En leg dat nu eens uit...

Negatieve processen (stereotype bedreiging, zelfvervullende verwachtingen,...) hebben minder kans in een pluralistische school.

En... wat is de rol van emotioneel diversiteitsbeleid?

Dàt weten we nog niet... Maar binnen 2 jaar wel!

Stay tuned!

JEZ! to Emotions

1. *Wat is emotionele competentie? En ervaren meertalige en ééntalige kinderen dat op dezelfde manier?*
2. *Wat is de relatie tussen emotionele competentie en uitkomsten? En ziet die er hetzelfde uit voor ééntalige en meertalige kinderen?*
3. *Wat is de rol van het emotie-diversiteitbeleid van de school? Socialiseren leraren anders socialiseren afhankelijk van het diversiteitsbeleid?*
4. *En hebben meertalige leerlingen effectief baat bij pluralistisch model, m.a.w. zijn ze emotioneel competent en hebben ze betere welzijn en schoolsuitkomsten?*

Enkele teasers....

Meertalige kinderen over emotioneel functioneren

dus...: Jana zegt dus in het Nederlands: “ik ben veel beter in het lopen dan jij”, de wedstrijd is heel spannend. Uiteindelijk wint Zara de wedstrijd. Uiteindelijk geeft de hele klas haar een groot applaus! Hoe denken jullie nu dat Zara zich voelt op dat moment?

A: *Trots, ja.*

Wat denken jullie?

B en C: *Blij (tegelijk), ja.. blij*

D: *Ik denk dat zij zich beter dan Jana gaat voelen.*

A en B: *Ja (tegelijk).*

C: *Haram (lacht).*

LIn: *((lachend: “haram”)).*

D: *(vervolgt:), omdat zij zei dat ze beter zou kunnen lopen dan jij.*

A, B: *Jana zei dat he.*

Klopt, Jana zei dat! En het is daarom dat Jana zich nu beter voelt dan?

LIn: *Ja.*

A: *Ik denk dat Zara zich voelt ja!*

C: *Dat mag je niet voelen.*

En wat bedoel je zo met “dat mag je niet voelen”?

C: *Het is niet juist om te denken dat je beter bent dan een andere persoon.*

Toch niet omdat je gewoon wat beter denkt te zijn =

Meertalige kinderen over taal & emoties

Wat ik nu nog wou vragen..., maar dat hebben jullie eigenlijk zelf al wel wat gedaan..., is zo... of jullie al die woorden kunnen vertalen naar beide talen?

LIn: ((instemmend: 'ja').

C: Da's makkelijk!

A: Ja.

Oké, da's makkelijk dan? En betekent dat dan hetzelfde ook in allebei de talen?

LIn: ((ontkennend: 'nee').

B: Nee, soms wel, soms niet.

E: De meesten wel, maar niet alles.

Leg eens uit, wanneer dat niet zo is..., kan je eens een voorbeeld geven?

C: Zo: "boos", dat is zo dat je zelf boos bent en 'khosana' betekent dat jij écht hard boos bent vanbinnen!

En wat is dan het verschil met "boos" in het Nederlands?

B: Boos... uhm..., is anders, maar ik kan het niet goed uitleggen!

D: Ja..., Nederlands en dan naar Pashtu dat is moeilijk soms om iets uit te leggen zo van gevoelens, maar andersom nog moeilijker! Dus nu zeg je "kharaf" en dan moet je nadenken hoe je het in het Nederlands zegt..., want "boos" is niet echt helemaal de juiste vertaling! Soms moet je echt goed nadenken, anders gaan mensen jou verkeerd begrijpen. Bijvoorbeeld bij "gharan" veranderen naar het Nederlands is moeilijker!

E: Zoals "jaroenki", dat betekent niet zo veel verdrietig, dat betekent niet zo veel als verdrietig, dat ... =

Schoolteams' bewustzijn van culturele verschillen

Er zijn ook leerkrachten die aangaven te werken met **een emotiebarometer**. Dit is de vorm van een thermometer waarop verschillende emoties staan afgebeeld of beschreven. De kinderen krijgen elk hun wasknijper en kunnen zo aangeven hoe ze zich voelen. **De emoties staan van meest positief bovenaan naar meest negatief onderaan afgebeeld**. In één school wordt deze thermometer ontworpen door de kinderen zelf. (resultaat leraren interviews)

Niet iedereen is geneigd om beeldend zijn emoties uit te drukken want euhm, tekenen of of iets in kaart brengen is ook niet van alle cultuurgroepen. Euhm, dus dat is ook iets **een westers concept** en daar moeten we ook rekening mee houden dat de niet-westerse nationaliteit dat die daar ook altijd zo een beetje moeilijk mee hebben of bevreemdend vinden of waar de kinderen het wel doen, maar de ouders het niet begrijpen of begrip voor hebben. (Karel, 22 jaar directeur)

Ik vind het moeilijkste, wij hebben een heel divers publiek, eigenlijk bijna geen Vlaamse kinderen tussen en dat is best oké. Dat is fantastisch om te werken **maar de sociale achtergrond maakt dat er ook veel emoties zitten waar wij geen weet van hebben** en ja die sociale achtergrond maakt dat het soms wel moeilijk werkbaar is omdat je ook niet altijd bij ouders terecht kunt. (Rita, leraar)

Deficit denken?

Interviewer: **Heb je het gevoel dat meertalige kinderen anders omgaan of uiten van emoties?**

Ik denk dat dat **meer te maken heeft met cultuur**. Dat het vooral dat is. Ik denk dat er, ik denk dat niet er zijn er, kinderen die van de stok krijgen maar in bepaalde culturen is dat zo. [...]. Er zijn kinderen die niet weet van henzelf maar via de brugfiguur. De brugfiguur weet daar vaak veel over hoe dat is. Dat is een moeilijke, dat wordt **niet op t** cultureel die achtergrond die wel merkbaar

Misschien hangt het ook af van de thuiscultuur, dat gaat ook **niet over anderstalige kinderen** perse want je moet wel in **huizen waarin emoties minder** en waarin je dan bijvoorbeeld geleerd voor moet doorgaan. [...] Ik denk wel dat er uw emoties mogen er zijn, meer dat moet verbaal zijn of het moet in woorden (r)

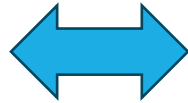
It's not
language.... ?

Ik denk dat de context van ieder kind wel anders is, dus euhm, en **meertaligheid heeft daar dan niks mee te maken** he. Als jij een context hebt waarin da je, ik zeg maar, geen huis hebt om in te slapen en je bent zeer moe en je maakt allerlei conflicten mee bij volwassenen, dan kom je hier anders binnen, ma die meertaligheid heeft daar dan eigenlijk niks mee te maken he. Dus de **socio-economische**, euhm, ja, euhm, achtergrond van van de gezinnen is wel heel belangrijk en da hoeft eigenlijk niks me meertaligheid te maken. Dus dat is vooral, euhm, ja, de context, daarover gaat het he. (Sander, directeur)

Deficit denken?

Interviewer: **Heb je het gevoel dat meertalige kinderen anders omgaan of uiten van emoties?**

'Je kan met die anderstaligen niet praten. Ik kan aan dat Afghaans meisje niet vragen 'hoe was het?' want ze kan mij niet vertellen hoe het was.' (Rita, leraar)

Het verschil is eigenlijk dat die culturen veel meer in de verdediging slaan **omdat ze vaak de woorden niet machtig zijn.**

Interviewer: omdat je het gevoel hebt dat ze de taal er niet voor hebben?

Ja zeker in de lagere jaren, stampen en slagen. Als ze net binnen komen en ze de taal niet machtig zijn dan gaan ze dat als afweersysteem gebruiken (Klara, leraar)

It is language.... ?

Rol als emotiesocialisatieagent

Fixed mindset

'Ik denk, omgaan met emoties oké ze kunnen u dat leren maar je bent wie je bent. Als jij zelf niet het ding hebt om om te gaan met emoties, als je geen empathisch vermogen hebt, ja dan ga je daar zo altijd een checklijst bij u moeten hebben. **Ik kan mij niet voorstellen dat ze u kunnen leren om met individuen hun emoties om te gaan.'**

(Griet, leraar)

JEZ!

To Emotions

Vragen?

Wil je meer weten over ons
onderzoek?

Contacteer ons via
graziela.dekeyser@kuleuven.be

Volg onze activiteiten via
www.jeztoemotions.be

